

2011. június 4. szombat
 Márk evangéliuma 12,1–12

Kovács Krisztián



A gonosz szőlőművesek

^{12,1}Jézus ekkor példázatokban kezdett szólni hozzájuk: "Egy ember szőlőt ültetett, körülkerítette, borsajtót ásott, és őrtornyot épített. Azután bérbe adta munkásoknak, és idegenbe távozott. ^{12,2}Majd amikor eljött az ideje, elküldött a munkásokhoz egy szolgát, hogy megkapja a részét a szőlő terméséből. ^{12,3}De azok megfogták a szolgát, megverték, és elküldték üres kézzel. ^{12,4}Ismét elküldött hozzájuk egy másik szolgát, ezt meg fejbe verték, és meggyalázták. ^{12,5}Újból küldött egy szolgát; ezt megölték, azután sok más szolgát is, akik közül némelyeket megverték, másokat megölték. ^{12,6}Egy valakije volt még, a szeretett fia. Utoljára őt küldte el hozzájuk, mert így szólt: Fiamat meg fogják becsülni. ^{12,7}A munkások azonban ezt mondták maguk között: Ez az örökös, gyertek, öljük meg, és mienk lesz az örökség! ^{12,8}Megragadták, megölték, és kidobták a szőlőn kívülre. ^{12,9}Mit tesz hát majd a szőlő ura? Eljön, és elveszíti a munkásokat, azután másoknak adja a szőlőt. ^{12,10}Ezt az írást sem olvastátok: Az a kő, amelyet az építők megvetettek, az lett a sarokkő; ^{12,11}az Úrtól lett ez, és csodálatos a mi szemünkben?" ^{12,12}Ekkor szerették volna elfogni őt, de féltek a sokaságtól. Rájöttek ugyanis, hogy róluk mondta a példázatot. Ezért otthagyták őt, és elmentek.



Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Ószövetségi háttér

Jézus példázatának háttérében két ószövetségi locus is áll: az Ézs 5,1–7 és a Zsolt 118,22. Az ézsaiási szakasz nem csupán képi illusztráció, hanem mint itéletes prófécia jelzi a jézusi üzenet irányát. A szőlőskert az ószövetségi prófétaéknál igen gyakran magának Izraelnek a szimbóluma (lásd még Ézsaiáson kívül Jer 2,21; Ez 17,6; Hós 10,1 vagy Zsolt 80,9kk.) De nem csak az Ószövetségben fordul

elő, hanem maga Jézus is felhasználja és e példázaton valamint parallel helyein kívül a Jn 15-ben önmagára vonatkoztatja: az Istent jelképező gazdához viszonyítva Jézus az igazi szőlőtő.¹ Azonban az ézsaiási képet egyik szinoptikus sem bontja ki teljes egészében, ez azt érzékelteti, hogy a jézusi példázat fő üzenete nem Isten gondoskodása, hanem a szolgáltnak és a fiúnak a visszautasítása.² A márkai (szinoptikus) példázatbeli szolgák az Isten által küldött prófétákat jelképezik, akiknek elutasítás és erőszakos halál lett a sorsuk (lásd Jer 7,25; 25,4; Ám 3,7; Zak 1,6) A fiú elküldése lezárja a próféták korát, utolsóként érkezik, hatalma eszkatologikus. A próféták és Krisztus sorsát a Mt 23,32kk is összekapcsolják, de a prófétákat „felváltó” Fiú képe megjelenik a Zsid 1,1–3-ban is.³ Az, hogy a szolgák a megölt fiút kivetik, kidobják a szőlőből, egyértelműen Jézus Jeruzsálemen kívüli kereszthalálára utal (lásd még ehhez Zsid 13,12kk), jóllehet Máténál (Mt 21,39) és Lukácsnál (Lk 20,15) előbb távolítják el a szőlőből s csak azután ölik meg.⁴

A másik ószövetségi idézet a Zsolt 118,22-ből való. A sarokkő az építménynek a legelőször lerakott alapköve, amely azután irányt szab az egész további építkezésnek. Az Ószövetségben gyakori kép: Isten sarokkővet tesz a Sionra (Ézs 28,16), Júda házából származik a sarokkő (Zak 10,4). Az Újszövetség egyértelműen Jézusra vonatkoztatja a sarokkővet.⁵ A megvetett sarokkő így evidens, hogy a megfeszített Jézusra utal, az építők viszont a nagytanács tagjait jelzik.⁶ Fontos a sarokkő építők általi elvetése, illetve az arra használt kifejezés. A héber *m'sz* ige magában hordja azt, hogy előzőleg kipróbálták, de hasznavehetetlennek nyilvánították. Azonban a görög *apodkimadzó* még kifejezőbb, jelentése: valamit próba után értéktelennek tartani.⁷

¹ Szőlő in: BARTHA TIBOR (szerk.): *Keresztény Bibliái Lexikon II.*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1995, 555.

² KOZMA ZSOLT: *Jézus Krisztus példázatai*, Gödöllő, Iránytű Alapítvány, 2002, 399.

³ GNILKA, JOACHIM: *Márk*, Szeged, Agapé, 2000, 628–629.

⁴ DÓKA ZOLTÁN: *Márk evangéliuma*, Budapest, Ordass Lajos Baráti Kör, 1996, 252.

⁵ Sarokkő in: *Keresztény Bibliái Lexikon II.*, 465.

⁶ DÓKA: i. m., 253.

⁷ KOZMA: i. m., 401.

A szakasz krisztológiája

A példázat Jézus földi működésének utolsó szakaszában, a szenvedés előtt hangzik el. Márk a főpapokkal, írástudókkal és vénekkel folytatott vitabeszédek sorába illeszti be, ami még jobban megerősíti a perikópa krisztológiai irányát, jelesül azt, hogy itt Isten Fiának az elfogadásáról, illetve az el nem fogadásáról van szó. Márk érzékletesen „szeretett” fiúról beszél, s ezzel még jobban hangsúlyozza a példázat krisztológiai jellegét. Jézus önmagára vonatkoztatja a megvetett sarokkövet. Az Újszövetségben később ez több helyen előfordul: ApCsel 4,11 – Péter a nagytanács előtt tesz bizonyosságot Jézusról (lényegében ugyanaz a szituáció!); Róm 9,33 – Jézus a megütközés köve és megbotránkozás sziklája Izrael számára; 1Pt 2,6–8 – az Ézs 28,16 gondolatát vonatkoztatja Jézus Krisztusra; Ef 2,20 – a sarokkő Jézus, az apostolok és a próféták pedig az alapok.⁸

A szakasz ekléziológiája

A példázat ó és új határán áll. A döntő fordulat a szeretett fiú megölése, s annak következménye: Isten elveti Izraelt és új népet gyűjt magának. Isten új épületet is fog építeni magának (1Kor 3,9) s ennek fejévé magát Jézust tette meg.⁹ A „mások” kifejezés egyértelműen az új gyülekezetet jelenti, de nem csak a pogányokat, hanem általában azokat, akik idejében beadják a gyümölcsöt. Istennek és választott népének kapcsolata nem ér véget halálával, mert feltámadásával új kezdet indul el, ez maga az ősgyülekezet.¹⁰ A kiválasztottság azonban nem örökre szóló birtok, hanem csak bérbe adott, s a bérbe adó Úrnak mindenkor az egész nép felelősséggel tartozik.¹¹

A példázatnak mindezen túl ítélet aspektusa is van. Gnilka szerint a példázat témája kezdettől fogva az Izrael feletti ítélet volt. Ugyancsak ő hívja fel a figyelmet Barth értelmezésére, miszerint a vincellérek elvetemültsége azt fejezi ki, hogy az isteni kinyilatkoztatás ellenkezést vált ki az emberekben. A kegyelemtan összefüggésében egyrészt az isteni harag és az isteni kegyelem összjátékára, másrészt az emberi időre és ennek határoltóságára irányul a reflexió.¹²

⁸ Lásd SCHWEIZER, EDUARD: *Das Evangelium nach Markus*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1973, 131.

⁹ DÓKA: i. m., 253.

¹⁰ KOZMA: i. m., 401–402.

¹¹ GNILKA: i. m., 629.

¹² GNILKA: i. m., 625 és 634.



Prédikációvázlat

- 1.** Jézus példázata önmagáról szól. Ő a Fiú – Isten kijelentése. Az utolsó lehetőség, ami Isten adott az ember számára. A kortársak számára nem volt egyértelmű az ő istensége, megváltó volta. Őt is, mint annyi prófétát, isteni követet megvetettek, elvetettek, megölték. Hosszú és nehéz harc volt ez az Isten részéről. Áttörni a kemény szíveket, az elborult és elfogult elméket, széttépni az emberek által kreált istenképet, s világosságot, fényt gyújtani az emberek gondolkodásában és hitében, hogy elhiggyék: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, a megváltó, a messiás. Örök harc ez. Az ember néha kezébe ragadja az Istenről szóló beszéd fonálát, és úgy szövö, ahogy akarja. S így állhat elő egy Isten nélküli teológia, egy Krisztus nélküli keresztyénség. A Jézus kortársak számára nem volt világos Jézus istensége, pedig az írások alapján felismerhették volna. De ők önmagukat, és önmaguk értelmezését állították előtérbe Isten kijelentése helyett.
- 2.** Ez a történet, példázat talán sokak számára semmitmondó, érdektelen, mert dogmatikus – és Izrael valamint Jézus viszonyára utal. Távolság van az üzenete ma emberétől, a mai keresztyénség problémáitól, a mai egyházi valóságtól. De ez nem így van. A történet utal arra, hogy megölték a gazda követeit, az Isten prófétáit, szószólóit. Nem evidencia, hogy van egyházunk – mert Istennek sokba került az emberek egybegyűjtése – saját Fiának az életébe. A keresztyén gyülekezet kialakulása sem ment simán és flottul. Hányszor és hányszor ütköztek az apostolok ellenállásba, emberi rosszindulatba, hitetlenségbe. Az egyház kialakulása nem egy varázsütesre történt, mint ahogyan talán sokan képzelik az első pünkösdi kapcsán. Az egész Újszövetség az Apostolok cselekedeteitől – tehát Jézus Krisztus mennybemenetelétől – kezdve arról szól, hogy hogyan vált egyházzá Jézus első követőinek közössége. Az egyházi lét, a krisztusi közösség nem volt tehát egy egyszerű projekt. S ma sem csupán vallásos közösség. Az egyház figyelmeztet bennünket arra, hogy nem a magunkéi vagyunk, hanem Krisztusé, aki vére és halála által tett a magáévá bennünket.
- 3.** De ma is valóság, hogy emberek nem fogadják el Jézus tanítását. Megvetik, elvetik, nem akarnak élni vele. Nem csupán a farizeusok, írástudók, vének és főpapok teológiai érvelései szóltak egykor Jézus Krisztus-volta ellen. Ma is számtalan Jézus ellenes megnyilvánulást lehet látni és hallani. Talán az egyik oldalon nagyon is evidens Jézus istensége, de a másik oldalon emberek tömegei állnak értetlenül Jézus Krisztussal szemben. De sokan talán éppen az egyéni-kreált istenkép miatt nem tudják elfogadni Jézust. Más akarnak: talán olyat, amilyen ők maguknak elképzelnek, vagy amelyet megterhelnek saját elképzeléseikkel, vágyukkal. S maga a jézusi tanítás sem vonzó sokak számára. Mivel egyre nyitottabbá válik az emberiség a különböző vallásos, spirituális, ezoterikus tanítások iránt, addig a keresztyén hittartalom kevésbé vonzó a tömegek számára. A megütközés, megbotránkozás tehát nagyon is mai, nagyon is valóságos jelenség. Az el nem fogadás szintén nagyon markánsan jellemzi a mai kor emberét. S talán maga a keresztyén ember is szereti szelektálni Jézus tanítását – nem mindent akarunk elfogadni... És így Jézus példázata egészen közel ér a ma emberéhez: keresztyénhez és nem keresztyénhez, Istent ismerőhöz és Istent keresőhöz egyaránt.
- 3.** A történet ítélettel fenyegeti a főpapok, írástudók és vének Jézus köre gyűlt csoportját. Isten elveszi tőlük a közösséget, és másoknak adja. A kiválasztottságuk kerülhet veszélybe. Sokakban él ma egy hamis képzet arról, hogy az egyház a „miénk”: „a mi templomunk, a mi papunk, a mi liturgiánk, a mi énekeskönyvünk...” – lehet gyakran hallani a birtokos szerkezeteket. De éppen ez a példázat int, hogy az egyház öröksége nem örökre szól. Csak bérlők vagyunk, akiket számon kér a gazda, maga az Isten. Az egyház iránti felelősséget nem lehet a gyülekezet- vagy az egyházvezetésre hárítani. Az egyes keresztyén ember, az egyes gyülekezeti tag éppúgy felelős, mint az egyházkormányzói vagy teológiai elit. Nem lehet kibújni e felelősség alól. A példázat óv a hamis önértékeléstől, és magabiztosságtól: az egyháztagság nem szavatól, hanem kötelez. Nem jogokat biztosít elsősorban, hanem kötelezéseket támaszt.
- 4.** Jézus megvetettsége jelzi azt, hogy nem mindig az a valódi, az igazi, az eredeti, amit tárt karokkal és egyértelmű lelkesedéssel fogadnak. Lehet, hogy sokan szeretnének egy olyan keresztyénséget, egy olyan egyházat, egy olyan gyülekezeti közösséget, amelyet mindenki (az egész társadalom stb.) egy csapásra elfogad, befogad, melynek tanítását mindenki követi, munkáját mindenki elismeri. Jézus a maga korában sem tett szert osztatlan népszerűsége. Halála és elvetettsége, kinasztottsága és megvetése előre jelezte az egyház sorsát és jövőjét: számolni kell azzal, hogy árral szemben kell úsznia, élete, szolgálata, igehirdetése, követésre hívása nem mindig lesz egyértelmű. Mindig lesznek ellenzők, sőt, talán többen is, mint akik hozzátartoznak. A reménység nem a számokban, hanem magában Krisztusban van. Azért van egyház, mert Krisztus akarja, hogy legyen!